

— Köszönöm! Szervusz! — Ezzel elváltunk. Egy hónap múlva nagy kék-fehér plakátok hirdették: Schola Regia a Bazilikában.

En a nevezett schola énekesei közt álltam. Éppen a „Paucitas dierum” főséges melódia-áradatát hömpölygettük, amikor hirtelen felémvillanó szemek meleg mosolyával találkozott tekintetem.

Jóleső, hangtalan elismerés és fölismerés sugárzott belőle.

Palestrina Magyarországon

(Zenetörténeti jegyzetek)

A zivataros 16. század hazánkban nem volt a művészetek termőtalaja. Míg a napfényes Olaszthonban Palestrina s a „római iskola” művészetével betetőzi a renaissance kórus-zenéjét, nálunk a létért való küzdelem s lelki síkon a vallásújítás teljes egészében igénybe veszi a nemzet életerejét. Mégis, van néhány adatunk arra, hogy az egyházi zenében nem maradtunk teljesen elszigetelve a külföldtől, helyenkint még lépést is tudtunk tartani a külföldi gyakorlattal s ott, ahol főuraink és főpapjaink állandó énekkarokat tartottak fenn, a zeneélet (az egyházi zene is) egyenrangúan illeszkedett bele a nyugat zenei művelődésébe.

A 15. század végén Mátyás budai udvarában, az esztergomi és egri főpapi rezidenciákon és székesegyházakban elsőrendű zenei élet folyt, s mint mindenütt Európaszerte, a Palestrina-stílust kialakító francia szellemű burgundi kórusművészet uralkodott. Így megszólaltak a jeles németalföldi és német zeneszerzők, Josquin des Prés, Pierre de la Rue, Dufay, Hoffhaymer, Stolzer, Willaert, kik közül nem egy járt — sőt állandó alkalmazásban állott — Magyarországon is mint Mátyás, Ulászló vagy II. Lajos énekkarának vezetője. A török uralommal a királyi udvarok művészi hagyományait az erdélyi fejedelmek vették át. A Báthoryak magas zenekultúrájára rávilágít az a tény, hogy Palestrina az ifjú Báthory András bíborosnak ajánlotta ötszólamú motettáinak V. könyvét (Róma, 1584.) (A 20 motettát bevezető s a Báthoryakat dicsőítő distichont — Laetus Hyperboream ... — 1933-ban, a magyar-lengyel Báthory-centennárium kapcsán a bp. érseki főgimnázium énekkara adta elő.) Milyen egyházzenei szellemmel telítődve tértek haza Rómában nevelődött papjaink, akik 1573-tól a legnagyobb spanyol egyházi zeneszerző, Victoria irányítása mellett tanultak énekelni a Collegium Germanico-Hungaricumban? S mit valósítottak meg idehaza az Örök Város egyházi zenéjéből? Ezt bizony nem tudjuk.

A brassói (városi) könyvtár 17. századból fennmaradt jegyzékében, mint 1575-ben, továbbá 1622. és 1625-ben bejegyzett adat, szerepelnek többek között Willaert, Lasso, Zarlino, Glareanus, Jannequin, Vecchi, G. Gabrieli és Friderici művei. A század közepén Seregély Mátyás és Kájoni János ferences szerzetesek Gallus, Hassler, Viadana, Grandi, Praetorius, Schütz és mások egyházi műveit másolgtatják a csíki kolostorok számára. Palestrina nevével ugyan ezekben az elszórt adatokban nem találkozunk, de láthatjuk, hogy a korabeli mesterek a hazai egyházzenei gyakorlatban éppúgy otthonosak voltak, mint bármelyik nyugati városban. S ez a nyugattól való függés — zenei „önellátás” hiányában — akkor is megmaradt, amikor amazok már erősen eltávolodtak az egyházas szellemtől, amikor a tisztán vokális muzsikát a hangszeres zene kezdte kiszorítani a templomból. Az olasz hatást felváltotta a német s jelesebb templomaink karnagyai Bécs büvökörébe kerültek. Sajnos, nem volt közöttük olyan egyéniség, mint Bécsben J. J. Fux, aki még saját zeneszerzői vénáját is feláldozta a palestrinai hagyományoknak.

A 19. század derekán mintha lassankint kezdene megújulni egyházi muzsikánk. A kalocsai jezsuita templomban 1864-ben már éneklük a XVI. század remekeit, s nem utolsó sorban Palestrinát. P. Hennig Alajos példája azonban nem talál egyhamar követőre, még a székesegyházakban sem. A budai Egyházi Zeneegylet vezetősége elsősorban

a zenekarkiséretes műveket, a bécsi klasszikusok és epigonjaiknak miséit kultiválja s Lisztnak kellett vendégszereplésre Budára jönnie, hogy 1872-ben, Szent József napján egy régi mester, Leo Hassler miséje előadásra kerüljön. S nem csak a fővárosban volt így, de mindenütt, ahol az egyházi zenére egy kicsit is áldoztak. (Ahol nem áldoztak, ott semmi sem volt.) Templomaink műsora nem igen változott akkor sem, mikor Zsaskovszky Endre kiadta „Palestrina” c. gyűjteményét (Eger, 1875.), melynek első füzetében Palestrina 6, Pitoni 3, Gallus 2, Anerio, Arcadelt, Casciolini, Hassler, Lotti, Nanini és Suriano 1—1 kórossal van képviselve.

A németek egyházzenei reformja, Regensburg közvetítésével, nálunk a pécsi énekiskola megalapításával (1888) kezdett kézzelfogható gyümölcsöket teremni, s nem sokáig kellett várni, hogy a magyarországi egyházi zene az OMCE megalakulásával intézményes ápolóra találjon. A pécsi Schola azonban — Glatt Ignác vezetésével — még sokáig szinte egyedüli művelője maradt a XVI. sz. halhatatlan mestereinek, s ha meg is indult nálunk a reform, kórusainkon Palestrina helyett csupán „Palestrina szellemében” komponált s a német ceciliánus mozgalom által kitermelt praktikus művek (Witt, Haller, Mitterer, Stehle stb.) kerültek előadásra. Azért itt-ott találunk reménytelkítő adatokat. Így pl.: 1897-ben a komáromi plébániatemplomban Majláth püspök első ünnepélyes miséjén Palestrina legendás „Missa Papae Marcelli”-je hangzott el. Vagy, hogy egyik-másik iskolai énekkar Palestrinán nevelődik.

A Palestrina-stílus ekkoriban Kersch Ferenc esztergomi főszékesegyházi karnagyban talált újabb apostolra. A többi székesegyházi karnagy csak elvétve tűzi műsorra a római iskola termékeit, s minél tehetségesebb muzsikus, annál inkább kultiválja saját szerzeményeit ... Palestrina helyett. „Itt-ott a történeti kegyelet kedvéért, szinte kegyeletből bemutatnak egy-egy opust, de ennek az eljárásnak is inkább a történeti exotikum, mint az egyház iránti hagyományos stíluszisztelet az eredője” — írja 1917-ben Járosy Dezső pap-karnagy, az OMCE egyik legtevékenyebb vezető-egyházi, a Kath. Egyházi Zeneközlöny akkori szerkesztője, aki szóban és írásban nem győzött eleget agitálni a klasszikus polifónia művelése érdekében, azóta is, hogy az egyház feje 1903-ban nyíltan kiállt Palestrina szakrális művészete mellett.

Hogy mégis határozott képünk legyen arról, milyen mértékben kapott helyet ez időtájt egyházi zenénkben a Palestrina-stílus, két adatot említünk meg. Az élen járó pécsi székesegyház 1914. nov. 1—1915. IV. 18. (húsvét hétfő)-ig előadott műveiből — szerzők szerint — kb. 30% esik a klasszikus polifóniára. Palestrina 2 misével és 10 offertoriummal, ill. motettával szerepel. (Ugyanakkor gregorián korális: 15 mise, az off. kivételével az összes változó részek; a többi majdnem mind német ceciliánus szerzők műve!) A Szent István bazilika kórusa 1917-ben az egész év leforgása alatt 3 Suriano, 2 Lotti s 1—1 Allegri, Gallus, Josquin, Lasso és Palestrina-művet énekelt. Joggal rászolgáltunk tehát a Bécsben megjelenő „Musica Divina” szigorú kritikájára (1921.): „Az egyházi zene ügye Magyarországon szomorú képet mutat. Mindenekelőtt Budapest az a város, mely a liturgiaellenes egyházi zenét illetőleg példát szolgáltat. Van ugyan ott Palestrina-kórus, de csupán hangversenycélokra. A templomok kórusain nagy zenekarokat találunk kevés énekessel.” Az itt említett énekkar valóban főleg a Palestrina-stílus művelésére alakult 1916-ban s fennállásának első évtizedében, az alapító karnagynak (Gamauf László) és utána Harmat Artúrnak vezetése alatt állott hivatásának magaslatán. Ugyancsak Harmat karnagsága alatt kapott méltó helyet a klasszikus polifónia a budapesti belvárosi templom, majd a Bazilika kórusán.

15 évvel ezelőtt a Magyar Kórus nagy lelkesedéssel számolt be „az év legnagyobb meglepetéséről”, hogy egy vidéki énekkar Josquin, Lasso és Palestrina műveit énekelte. Ma már ez nem keltene feltűnést. Ma már négy énekiskola műveli rendszeresen Palestrinát: Pécs példáját Szombathely, majd a főváros követte (a Schola Sabariensis és Regia — Werner Alajos munkájának gyümölcse) s nem régen köszöntöttük a legifjabb Schola Benedictina-t (Nádasy Alfonz OSB.)

— krónikás —